

Karel Čapek - prvořadá osobnost první republiky

Aleš Fetters

V relativně krátkém, jen dvacetiletém, období první republiky vyrostlo v naší kultuře i v životě veřejném opravdu úctyhodné množství osobností, jejichž odkaz zůstává pro náš národ i jeho kulturu trvalou hodnotou. Na předním místě mezi nimi je osobnost Karla Čapka.

Karel Čapek nedovršil ani 49 let života, zemřel dva týdny před jejich dosažením, tedy vlastně mladý. A přece vytvořil dílo nejen neobyčejně rozsáhlé, které by naplnilo několik literárních životů, ale dílo nesmírného významu.

Na pevné místo v literatuře by jistě stačily jeho romány a povídky. Jen samotné divadelní hry by mu zajistily trvalé místo v historii českého divadla. Jeho geniální překlady francouzské poezie, zejména překlad Apollinairova Pásma, znamenaly podstatný posun ve vývoji českého překladatelství a výrazně ovlivnily i českou poezii. Kdyby byl napsal jen pohádky a Dášeňku, zapsal by se nesmazatelně do dějin literatury pro děti. Na typ pohádky, který vytvořil, navazovali mj. Jan Drda nebo Václav Čtvrtek. A jeho dílo novinářské? Probíráme-li se úctyhodnými svazky souborů Od člověka k člověku a O umění a kultuře, žasneme nejen nad rozsahem, nad šíří zájmů a vědomostí, ale zejména nad nadčasovostí jeho myšlenek. Mnohé jeho názory, vyslovované ve dvacátých a třicátých letech minulého století, zůstávají živé a platné i dnes. Čapek patřil mezi naše novináře nejpřednější.

Karel Čapek byl jedním z vážných kandidátů na Nobelovu cenu za literaturu. Od roku 1932 do roku 1938 byl navrhován sedmkrát za sebou, marně. Zejména v oněch posledních letech měl jeho "neúspěch" podtext politický, porota nechtěla jeho jmenováním dráždit vládce tehdejšího Německa.

Čapkovy aktivity v posledním roce života, v těžkém a nakonec tragickém roce 1938, by stály ze samostatnou studii. V Čapkově bibliografii je z tohoto roku 115 údajů o článcích v novinách, časopisech a sbornících. Pracoval také na (nedokončeném) Životě a díle skladatele Foltýna. Absolvoval i četná setkání, politická i literární; zejména při 16. mezinárodním kongresu PENklubů u nás. Pozoruhodné zůstávají jeho rozhlasové projevy, zejména projevy k sudetským Němcům z týdnů před Mnichovem. Zdůrazňoval v nich potřebu vzájemné dobré vůle, snažil se jim vymluvit nenávisť. A v tom posledním se jich ptal, chtějí-li válku, nebo mír. Varoval je před katastrofálními důsledky, které jim válka může přinést. A apeloval "na záchranu milionů krásných životů". Nebyl vyslyšen. To je bohužel častý osud těch, kdo vidí dopředu a varují před nebezpečími, před nimiž ta pohodlnější většina národa i lidstva ráda zavírá oči. Miliony lidských životů nebyly zachráněny, pro sudetské Němce měl konec války ještě katastrofálnější důsledky, než si Čapek asi vůbec uměl představit. Nechtěli včas slyšet varování, a to se pak tvrdě naplnilo.

Od konce září 1938 přicházely už jen kruté a tragické rány. Dopadaly na republiku i na Karla Čapka. V jednom ze svých posledních textů napsal: "Vždyť se toho nemusí bůhvíco namluvit, aby bylo dobře mezi lidmi! - Co dělat, je hrozně daleko od národa k národu; všichni jsme čím dál tím víc sami." I on, vždy rád obklopen lidmi, přáteli, se asi najednou cítil osamocený. Onemocněl a o Vánocích 1938 zemřel. Byl to následek Mnichova? Na zápal plic mohl zemřít i za jiných historických okolností. Ale uvědomme si, jaký vliv na zdraví člověka má psychika. A tu zhroucení ideálů jistě ovlivňovalo.

Musel zemřít tak záhy? Sestra Helena vyčítá prezidentu Benešovi, že její bratry nepovolal na podzim 1938 k sobě do Londýna, kde by mohli být jistě velmi platni. Patrně by tak onu těžkou dobu přežili. A jistě by tam byli prospěšnější. O Karlovi v tomto kontextu napsala: "Jako by prožil tisíc životů v nejrůznějších lidských podobách... Sám by se byl protloukl životem celou řadou způsobů, i jen svými zálibami by se

uživil. Jako poučený a odborně vzdělaný zahradník, kaktusář, fotograf, znamenitý ilustrátor a kreslíř, novinář, dramaturg, režisér, češtinář a botanik, překladatel nejsložitějších básnických děl - univerzální duch nadaný tak bohatě, že by vynikl v jakémkoli povolání, které by si byl vyvolil. Byl fenomén."

Připomenutí Karla Čapka v naší rubrice Ecce homo je více než případné. Nad velikostí i tragikou jeho života nezbyvá než konstatovat: Ejhle, člověk. Velký člověk, jehož život byl vrchovatě naplněn. Ale naše literatura zůstala chudší o to, co ještě mohl vytvořit.

© 2000-2004 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz
· studovna@svkhk.cz · <http://www.svkhk.cz>